

Тема 2. Організаційні форми і методи експертної діяльності

Лектор: Олена Хаустова, к.п.н., доцент,
доцент кафедри педагогіки і психології
освітньої діяльності ЗНУ

План

Організаційні форми експертизи в освіті.

Групи та види експертних методів.

Експертні оцінки. Методи експертних оцінок.

Індивідуальні експертні методи.

Методи колективних експертних оцінок.

Організаційні форми експертизи в освіті

Інституційний
аудит

Науково-
методична
експертиза

Психолого-
педагогічна
експертиза

Комплексна
гуманітарна
експертиза

Атестація та
сертифікація
вчителів

Ліцензійні
вимоги до
науково-
педагогічних
працівників.

Акредитаційна
експертиза

Організаційні форми експертизи в освіті.

Психолого-педагогічна експертиза – це експертна діяльність шкільного практичного психолога розгортається в складі психологічної служби і натеper розглядається як один з найбільш важливих напрямів його фахової діяльності.

Психолого-педагогічна експертиза підручника передбачає оцінювання:

психологічних особливостей сприйняття навчального тексту й зображень (ілюстрацій) на сторінках підручника. Варто пам'ятати, навіщо ілюстрація розміщена на сторінці, яку вона виконує функцію. Для цілісного сприйняття має бути уніфікований вигляд малюнків;

вплив візуальної наочності навчального матеріалу в підручнику на його осмислення, запам'ятовування, опанування тощо;

інформаційно-психологічна безпека матеріалів у підручнику для пізнавального (мотивація до навчання) й особистісного розвитку (розвиток емоційної сфери) учнів;

відповідність змісту підручника віковим особливостям дитини й можливість застосування вчителями педагогічних прийомів, які відповідають віковим особливостям дітей.

Інституційний аудит

Інституційний аудит – це зовнішнє оцінювання роботи школи, під час якого незалежні експерти оцінюють освітні і управлінські процеси та дотримання закладом освіти вимог законодавства. Аудит є новою для України процедурою вивчення освітньої діяльності школи, яка прийшла на зміну державній атестації шкіл.

Інституційний аудит: структура

Структура інституційного аудиту

Оцінювання якості освітньої діяльності закладу освіти, що здійснюється шляхом оцінювання освітніх і управлінських процесів закладу освіти, внутрішньої системи забезпечення якості освіти за такими основними напрямками:

- оцінювання освітнього середовища

- оцінювання педагогічної діяльності

- оцінювання здобувачів освіти

- оцінювання управлінської діяльності

Комплексна зовнішня перевірка додержання закладом освіти вимог законодавства у сфері загальної середньої освіти

Інституційний аудит: структура

Що оцінюють під час аудиту?

Освітнє середовище

Система оцінювання здобувачів освіти

Педагогічна діяльність

Управлінські процеси

Інституційний аудит: структура

ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ

створення безпечних і комфортних умов навчання та праці
забезпечення освітнього середовища, вільного від будь-яких форм насильства та дискримінації
забезпечення інклюзивного та мотивуючого до навчання освітнього простору

Інституційний аудит: структура

СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

наявність відкритої, прозорої і зрозумілої для здобувачів освіти системи оцінювання їх навчальних досягнень

використання системи оцінювання, спрямованого на моніторинг навчальних досягнень кожного здобувача освіти (йдеться про те, щоб кожен вчитель дивився на учня в динаміці

спрямованість системи оцінювання на формування у здобувачів освіти відповідальності за результати свого навчання, здатності до самооцінки

Інституційний аудит: структура

ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

ефективне планування та прогнозування педагогічними працівниками своєї діяльності, використання сучасних освітніх технологій, форм організації освітнього процесу та підходів до оцінювання навчальних досягнень із метою формування ключових компетентностей і наскрізних умінь здобувачів освіти

постійне підвищення рівня професійної компетентності та майстерності педагогічних працівників

налагодження партнерських взаємовідносин із здобувачами освіти, їх батьками та іншими законними представниками, працівниками закладу освіти

організація педагогічної діяльності та навчання здобувачів освіти на засадах академічної доброчесності

Інституційний аудит: структура

УПРАВЛІНСЬКІ ПРОЦЕСИ

наявність стратегії розвитку та системи планування діяльності закладу,
моніторинг виконання поставлених цілей і завдань

формування відносин довіри, прозорості, дотримання етичних норм

ефективність кадрової політики та забезпечення можливостей для
професійного розвитку педагогічних працівників

організація освітнього процесу на засадах людиноцентризму, прийняття
управлінських рішень на основі конструктивної співпраці учасників освітнього
процесу, взаємодії закладу освіти з місцевою громадою

формування та забезпечення реалізації політики академічної доброчесності

Як відбувається аудит?

Інституційний аудит починається з підготовчої роботи

Вивчення матеріалів

За 10 днів до його проведення експерти вивчають ті матеріали, які відповідно до статті 30 Закону «Про освіту» мають бути розміщені на сайті закладу.

Як відбувається аудит?

Підготовка до аудиту

Потім готується проєкт наказу і керівникові закладу надсилається письмове повідомлення про те, що в конкретний термін відбудеться інституційний аудит.

Разом із повідомленням надсилається опитувальний аркуш, в якому є питання, на які треба відповісти ще до початку роботи експертної групи. Зокрема, щодо проведення самооцінювання – керівник повинен зазначити, на якому рівні, на його думку і на думку його колективу, перебуває заклад.

Як відбувається аудит?

Робота експертної групи

Склад експертної групи залежить від кількості працівників у конкретному закладі освіти. Якщо школа з невеликою кількістю учнів – група налічує не менше трьох осіб, якщо велика – експертів може бути до 12. Від кількості працівників закладу залежить і термін перебування експертної групи в закладі. Якщо в школі працює до 50 працівників, аудит триватиме не більше 5 робочих днів. Якщо більше – то до 10 робочих днів.

Як відбувається аудит?

Результати аудиту

За результатами аудиту кожний заклад отримає висновки і рекомендації. В останній день перебування експертної групи у закладі освіти складається акт, який підписує керівник. У разі виявлення порушень вимог законодавства буде видано розпорядження щодо їх усунення.

Що школа отримує за результатами аудиту

висновок про якість освітньої діяльності та управлінських процесів
рекомендації щодо удосконалення внутрішньої системи забезпечення якості освіти.

Крім того, у висновку буде прописано, на якому з рівнів наразі перебуває школа:

високому

достатньому

на рівні, що вимагає покращення

низькому.

В інституційному аудиті рівень – це не вирок, а поштовх до руху вперед, до вдосконалення та підвищення якості освітньої діяльності.

Рекомендації містять пропозиції для закладу освіти та його засновника, сформульовані на підставі Висновку, щодо підвищення якості освітньої діяльності закладу освіти і вдосконалення внутрішньої системи забезпечення якості освіти для забезпечення ефективної роботи та сталого розвитку закладу освіти

Сертифікація

Метою сертифікації є виявлення педагогічних працівників з високим рівнем педагогічної майстерності, які володіють методиками компетентнісного навчання, та заохочення їх до впровадження та поширення нових освітніх технологій.

Сертифікація

експерти – педагогічні, науково-педагогічні працівники закладів освіти чи інші особи з досвідом педагогічної діяльності не менше ніж п'ять років, яких може бути залучено до проведення сертифікації;

Вимоги до експертів:

сертифікат з успішного завершення навчання для проведення сертифікації вчителів;

Експерт та вчитель, що проходить сертифікацію не мають проживати в одному населеному пункті, працювати в одному закладі, мати спільні наукові роботи.

Сертифікація

експертне оцінювання професійних компетентностей – оцінювання експертами професійних компетентностей учасника сертифікації за результатами вивчення його практичного досвіду роботи;

кабінет учасника сертифікації – інформаційна веб-сторінка, що створюється для кожного учасника сертифікації на офіційному веб-сайті Українського центру оцінювання якості освіти;

незалежне тестування учасників сертифікації – оцінювання фахових знань і умінь, що проводиться з використанням організаційно-технологічних процесів здійснення зовнішнього незалежного оцінювання;

Реєстр сертифікатів педагогічних працівників – інформаційно-комунікаційна система, яка містить інформацію про видані педагогічним працівникам сертифікати, що зберігається в Єдиній державній електронній базі з питань освіти;

учасник сертифікації – педагогічний працівник, який добровільно зареєструвався для проходження сертифікації.

Сертифікація

Сертифікація проводиться послідовно в три етапи, а саме:

- 1) незалежне тестування учасників сертифікації;**
- 2) самооцінювання учасниками сертифікації власної педагогічної майстерності;**
- 3) вивчення практичного досвіду роботи учасників сертифікації.**

Експертне оцінювання професійних компетентностей учасників сертифікації

Вивчення практичного досвіду роботи учасника сертифікації здійснюється за допомогою чотирьох методів збирання інформації з використанням цифрових технологій та триває мінімум один день.

Методами збирання інформації є:

- аналіз самопрезентації практичного досвіду роботи учасника сертифікації;
- спостереження за навчальними заняттями;
- спостереження за самоаналізом проведеного заняття;
- інтерв'ю з учасником сертифікації.

Експертне оцінювання професійних компетентностей учасників сертифікації

Аналіз самопрезентації практичного досвіду роботи учасника сертифікації. Самопрезентація передбачає розкриття учасником сертифікації власного професійного образу, відображення досвіду та досягнень за останні 2 роки. Обов'язковими складовими самопрезентації є:

- **Я – вчитель** (коротка інформація про учасника сертифікації);
- **Освітнє середовище та його використання;**
- **Я – учні – батьки** (форми комунікації, співпраці та зворотного зв'язку з учнями, батьками);
- **Мої досягнення в професійній діяльності.**

Сертифікація

Спостереження за навчальними заняттями. Навчальні заняття учасник сертифікації проводить згідно з календарним планом його роботи та відповідним навчальним планом.

Експерти спостерігають не менше ніж за двома навчальними заняттями. За умови переривання спостереження через повітряні тривоги, відключення електроенергії або з інших причин тривалість спостереження становить:

- не менше ніж 90 хвилин навчального часу (сукупно) під час проведення навчальних занять в очному форматі;
- від 50 до 90 хвилин навчального часу (сукупно) під час проведення навчальних занять у дистанційному синхронному форматі залежно від кількості навчальних занять учнів у день вивчення*.

Сертифікація

Спостереження за самоаналізом проведених занять.

Після проведення усіх навчальних занять, за якими здійснюється спостереження, учасник сертифікації здійснює самоаналіз одного заняття на вибір експертів.

Експерти спостерігають за умінням учасника сертифікації здійснити об'єктивний аналіз результативності навчального заняття / реалізації сформульованих цілей заняття, ефективності використаних технологій, методів і прийомів навчання, дати оцінку навчально-пізнавальної діяльності / активності учнів на занятті тощо.

Самоаналіз дає можливість з'ясувати розуміння вчителем сильних і слабких сторін своєї професійної діяльності, встановити причиново-наслідкові зв'язки для прогнозування подальших навчальних занять. Тривалість самоаналізу проведених занять – до **10 хвилин**.

Сертифікація

Інтерв'ю з учасником сертифікації є завершальною складовою вивчення і спрямоване на уточнення даних, які не вдалося виявити / встановити / прослідкувати за допомогою інших методів збирання інформації. Наприклад, за відсутності в класі дітей з особливими освітніми потребами оцінити інклюзивну компетентність учителя експерти можуть через відповідні запитання або моделювання певної ситуації.

Тривалість інтерв'ю з учасником сертифікації – до 60 хвилин.

Експертне оцінювання професійних компетентностей учасників сертифікації

Кількісний розподіл критеріїв за професійними компетентностями

Професійна компетентність	Критерії	Кількість критеріїв
1. Мовно-комунікативна	1.1. Мовно-комунікативна діяльність вчителя	2
	1.2. Розвиток мовно-комунікативних умінь та навичок в учнів	
2. Предметно-методична	2.1. Забезпечення реалізації змістової складової освітнього процесу	4
	2.2. Реалізація технологічної складової освітнього процесу	
	2.3. Моніторинг результатів навчання учнів	
	2.4. Коригувальна діяльність на занятті	
3. Інформаційно-цифрова	3.1. Використання цифрових технологій в освітньому процесі	2
	3.2. Цифровий етикет	
4. Психологічна	4.1. Забезпечення мотиваційної готовності учнів до навчальної діяльності	2
	4.2. Врахування психологічних особливостей учнів	

Експертне оцінювання професійних компетентностей учасників сертифікації

5. Емоційно-етична	5.1. Розвиток емоційного інтелекту учнів	2
	5.2. Емоційно-етична сфера особистості вчителя	
6. Педагогічного партнерства	6.1. Співпраця суб'єктів освітнього процесу на засадах партнерства	1
7. Інклюзивна	7.1. Здатність до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами	2
	7.2. Формування в учнів толерантного ставлення до дітей з особливими освітніми потребами	
8. Здоров'язбережувальна	8.1. Здійснення здоров'язбережувальної діяльності в закладі освіти	2
	8.2. Надання домедичної допомоги	
9. Проєктувальна	9.1. Проєктування освітнього середовища	1
10. Прогностична	10.1. Планування освітнього процесу та прогнозування його результатів	1
11. Організаційна	11.1. Організація освітнього процесу	1
12. Оцінювально-аналітична	12.1. Впровадження нових підходів оцінювання	2
	12.2. Оцінювання навчальних досягнень учнів	
13. Інноваційна	13.1. Використання інновацій у професійній діяльності	1
14. Здатність до навчання впродовж життя	14.1. Професійний розвиток та професійна співпраця	1
15. Рефлексивна	15.1. Аналіз власної професійної діяльності відповідно до вимог професійного стандарту	1
Загальна кількість критеріїв		25

Експертне оцінювання професійних компетентностей учасників сертифікації

сертифікації (вчителів математики)

ID експерта

ID учасника

РОБОЧА ТАБЛИЦЯ

ВИВЧЕННЯ ПРАКТИЧНОГО ДОСВІДУ РОБОТИ УЧАСНИКА СЕРТИФІКАЦІЇ (ВЧИТЕЛЯ МАТЕМАТИКИ)

Професійна компетентність	Критерії	Показники критерію	Методи збирання інформації			
			спостереження за навчальними заняттями	спостереження за самоаналізом проведених занять	аналіз самопрезентації	Інтерв'ю з учасником сертифікації
1. Мовно-комунікативна	1.1. Мовно-комунікативна діяльність вчителя	Вільно володіє / спілкується державною мовою (мовою національних меншин), коректно використовує в усній та письмовій формі сучасну математичну та професійну термінологію, математичну символіку				
		Висловлює думки логічно, послідовно, доступно; точно формулює зміст висловлювання				
		Спроможний за потреби коректно змінювати перебіг пояснення та відповідні формулювання на інші, більш доступні учням				
		Дотримується морально-етичних норм і правил спілкування				

Експертний метод дослідження

Експертний метод дослідження застосовується в тих випадках, коли:

- на основі відомих законів неможливо передбачити поведінку системи в майбутньому;
- коли неможливо провести експериментальну перевірку ходу процесу;
- за наявності невизначених факторів, які не піддаються контролю;
- за наявності багатоваріантних шляхів рішення проблеми;
- при неповноті інформації, на основі якої приймається рішення.

Групи експертних методів

Експертні методи - методи, засновані на думках експертів у даній галузі знань з наступною обробкою отриманих результатів з метою виявлення основних критеріїв і тенденцій, властивих об'єкту.

Експертні методи розділяються на два підкласи:

- 1) прямі експертні оцінки;
- 2) експертні оцінки зі зворотним зв'язком.

Прямі експертні оцінки будуються за принципом одержання і обробки незалежної узагальненої думки колективу експертів (чи одного з них) при відсутності впливу на кожного експерта думок іншого експерта і всього колективу.

Експертні оцінки зі зворотним зв'язком у тому чи іншому вигляді реалізують принцип зворотного зв'язку на основі впливу на оцінку експертної групи (одного експерта) думок, що отримані раніше від цієї групи

Методи педагогічної експертизи

На сьогоднішній день існує велика кількість апробованих методів педагогічної експертизи. Основними є:

- **Індивідуальна експертна оцінка**, яка визначається експертом в результаті бесіди або анкетування;
- **Морфологічний експертний метод** передбачає виділення в досліджуваному об'єкті основних структурних елементів і розгляд їх різних комбінацій, наприклад, при вивченні якості педагогічної підготовки майбутнього вчителя;
- **Рейтинг** визначають як експертний метод непрямого спостереження, що складається у вивченні явища через оцінку «суддів - спостерігачів»;
- **Метод самооцінки** передбачає оцінку суб'єктом експертизи своїх здібностей за заданою шкалою;
- **Метод педагогічного консилиуму** є різновидом методів рейтингу та самооцінки, що передбачає колективне обговорення результатів;
- **Метод групових експертних оцінок** - колективна експертна оцінка, широко використовувана при зовнішній експертизі (наприклад, атестація педагогічних кадрів, аудит освітньої установи).

Індивідуальні експертні оцінки

Індивідуальні експертні оцінки ґрунтуються на використанні думок спеціалістів в певній сфері незалежно одне від одного. Вживаються в основному два методи індивідуальної експертної оцінки: інтерв'ю та аналітичні записки.

Метод інтерв'ю передбачає бесіду організатора експертизи (прогнозиста) з спеціалістом-експертом в певній області знання, що проводиться згідно з раніш розробленою програмою. Переваги цього методу полягають в тому, що прогнозист може в процесі бесіди уточнювати та корегувати відповіді. Недолік цього методу полягає в тому, що у експерта мало часу на обдумування відповідей.

Індивідуальні експертні оцінки

Метод аналітичних записок (оцінок) передбачає можливість довгострокової та ретельної роботи експерта над поставленими запитаннями, що дозволяє використовувати необхідну інформацію для оцінки тенденції, шляхів розвитку прогнозованого об'єкта. Результати своєї роботи експерт оформлює у вигляді аналітичної записки.

Суттєвим недоліком методу індивідуальних експертних оцінок є те, що далеко не кожний експерт бере на себе відповідальність самостійно дати оцінку складним явищам (процесам) без урахування думки інших експертів.

Метод експертних оцінок

Метод експертних оцінок – один з основних класів методів науково-технічного прогнозування, який ґрунтується на припущенні, що на основі думок експертів можна збудувати адекватну модель майбутнього розвитку об'єкта прогнозування.

Відправною інформацією при цьому є думка спеціалістів, які займаються дослідженнями й розробками в прогнозованій галузі.

Метод експертних оцінок: етапи

Метод експертних оцінок має логічно взаємозалежні етапи, що є основними етапами педагогічної експертизи.

Початковий етап (організація експертизи) включає:

- визначення мети та задач експертизи, постановку проблеми;

- визначення міри відповідальності, прав і повноважень робочої групи експертів;

- установлення термінів проведення експертизи;

- підбір експертів, формування експертних груп (при необхідності визначення їхньої компетентності).

Педагогічна експертиза та метод експертних оцінок

Для педагогічної експертизи найчастіше потрібна: розробка анкет, опитувальників, тестів, контрольно-діагностичних завдань. Експертна оцінка є результатом аналітичної діяльності, заснована на вмінні бачити та розв'язувати протиріччя, прогнозувати, передбачати та знаходити нестандартні способи рішення.

Завершальний етап експертизи - опитування експертів (індивідуальний чи груповий; особистий, очний чи заочний; усний чи письмовий), оформлення документів (звіт, довідка, рецензія тощо), прийняття експертного висновку - основи для компетентного управлінського рішення, що приймає менеджер.

"Експертний висновок" та "експертна оцінка" - поняття близькі, але не тотожні.

Метод експертних оцінок: види

Методи експертних оцінок поділяють на індивідуальні та колективні.

Індивідуальні методи представлені такими типами оцінок: оцінка типу «інтерв'ю», оцінювання шляхом анкетування та аналітичним шляхом (найпоширеніші з останніх – морфологічні – виявлення різних варіантів поведінки об'єкта прогнозування та метод складання аналітичних оглядів).

Серед **колективних** методів розрізняють:

метод комісії,

метод віднесеної оцінки та

дельфійський метод.

Метод експертних оцінок: види

Метод комісії передбачає проведення групою експертів дискусії для вироблення загальної думки щодо майбутньої поведінки прогнозованих об'єктів. Недолік цього методу – інерційність (консервативність) поглядів експертів щодо прогнозованої поведінки об'єкта.

Цих вад можна частково позбутися шляхом відкладеної оцінки, або методу «мозкового штурму».

Метод експертних оцінок: види

Досконалішим методом колективної оцінки є дельфійський метод. Він передбачає відмову від прямих колективних обговорень. Дебати заміняють програмою індивідуальних опитувань, які здебільшого проводять у формі таблиць експертної оцінки.

Відповіді експертів узагальнюють і передають їм назад (іноді разом з новою інформацією про об'єкт), після чого експерти уточнюють свої відповіді.

Таку процедуру повторюють кілька разів, поки не досягають прийнятної збіжності всіх висловлених думок. Оцінки, як правило, перетворюють на кількісну форму.

Метод експертних оцінок: види

Наступним етапом розвитку методу експертних оцінок є **метод «прогнозованого графу»**.

Суть його полягає в побудові на основі експертних оцінок і наступного аналізу моделі, складної мережі взаємозв'язків, які виникають під час розв'язування перспективних науково-технічних проблем.

При цьому забезпечується можливість формування багатьох різних варіантів науково-технічного розвитку, кожний з яких у перспективі веде до досягнення мети розвитку прогнозованого об'єкта (галузі, сфери тощо).

Наступний аналіз моделі дає змогу визначити оптимальні (за певними критеріями) шляхи досягнення мети.

Метод експертних оцінок: сфера застосування

Рис. 1. Сфери застосування методу групових експертних оцінок (ГЕО) в педагогіці

Завдання 1 для практичного заняття 2: підготувати доповідь на 1 із тем на вибір:

- Організаційні форми експертизи в освіті.
- Групи та види експертних методів.
- Експертні оцінки. Методи експертних оцінок.
- Індивідуальні експертні методи. Метод інтерв'ю. Метод анкетування (аналітичного експертного оцінювання).
- Методи колективних експертних оцінок. Особливості методів колективних експертних оцінок. Зміст методу колективної експертної оцінки.
- Метод колективної генерації ідей (конференція ідей).
- Метод «Дельфі».
- Метод комісії (проведення виробничих нарад, конференцій, семінарів, дискусій за «круглим столом»).
- Метод відстороненого оцінювання.
- Метод проєктів. Навчальний тренінг. Метод дискусії. Ігровий метод. Метод «мозкової атаки». Проблемне навчання. Кейс-метод.